

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

15 päivänä toukokuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Valtiontuki – Jäsenvaltion myöntämän taikka valtion varoista myönnetyn tuen käsite – Toimenpiteet, joiden tarkoituksena on korvauksen maksaminen sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille – Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttavien tukien käsite ja tukien, jotka vääristävät tai uhkaavat vääristää kilpailua, käsite – Valikoivan edun käsite – Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvä palvelu – Julkisen palvelun velvoitteiden suorittamiseen olennaisesti liittyvien kustannusten korvaaminen

Asiassa C-706/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (Liettuan ylin hallintotuomioistuim) on esittänyt 7.12.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 18.12.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

AB "Achema",

AB "Orlen Lietuva" ja

AB "Lifosa"

vastaan

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK),

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijan ja

UAB "Baltpoolin"

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras (esittelevä tuomari) sekä tuomarit K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin ja N. Piçarra,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: yksikön päällikkö M. Aleksejev,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 6.11.2018 pidetyssä istunnossa esitetyn,

* Oikeudenkäyntikieli: liettua.

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- AB ”Achema”, AB ”Orlen Lietuva” ja AB ”Lifosa”, edustajinaan G. Balčiūnas ja V. Radvila, advokatai, E. Righini ja G. Catti De Gasperi, avvocati, sekä C. Cluzel, avocate,
- UAB ”Baltpool”, edustajinaan A. Smaliukas ja E. Junčienė,
- Liettuan hallitus, asiamiehinään R. Krasuckaitė, D. Stepanienė, R. Dzikovič ja D. Kriaučiūnas,
- Euroopan komissio, asiamiehinään P. Němečková, D. Recchia ja A. Steiblyte,

kuultuaan julkisasiamiehen 17.1.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee ensisijaisesti SEUT 107 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä AB ”Achema”, AB ”Orlen Lietuva” ja AB ”Lifosa” ja toisaalta Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (hintojen ja energiahuollon kansallinen valvontaviranomainen, jäljempänä valvontaviranomainen, Liettua) ja joka koskee julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen määrän ja kyseisten palvelujen hintojen vahvistamisesta 11.10.2013 tehtyä valvontaviranomaisen päätöstä nro O3-442 (jäljempänä riidanalainen päätös).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta 13.7.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY (EUVL 2009, L 211, s. 55) johdanto-osan 46 ja 50 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”(46) Tämän direktiivin yhtenä perusvaatimuksena on julkisen palvelun vaatimuksien noudattaminen, ja on tärkeää, että tässä direktiivissä määritellään yhteiset vähimmäisnormit, joita kaikki jäsenvaltiot noudattavat ja joissa otetaan huomioon seuraavat tavoitteet: kuluttajansuoja, toimitusvarmuus, ympäristönsuojelu ja yhtäläinen kilpailun taso kaikissa jäsenvaltioissa. On tärkeää, että julkisen palvelun vaatimuksia voidaan tulkita kansalliselta pohjalta ottaen huomioon kansallinen tilanne ja noudattaen yhteisön oikeutta.

– –

- (50) Julkisen palvelun, myös yleispalvelun, vaatimuksia ja niistä seuraavia yhteisiä vähimmäisnormeja olisi edelleen tiukennettava sen varmistamiseksi, että kaikki ja varsinkin heikossa asemassa olevat kuluttajat voivat hyötyä kilpailusta ja oikeudenmukaisista hinnoista. Julkisen palvelun vaatimukset olisi määriteltävä kansallisella tasolla kansallisten olosuhteiden mukaisesti; jäsenvaltioiden olisi kuitenkin tällöin noudatettava yhteisön oikeutta. – –”

- 4 Direktiivin 2009/72 3 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Ottaen täysin huomioon [EUT-]sopimuksen asiaa koskevat määräykset ja erityisesti sen [106] artiklan jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa sähköalalla toimiville yrityksille julkisen palvelun velvoitteita, jotka voivat koskea turvallisuutta, mukaan lukien toimitusvarmuus, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa sekä ympäristönsuojelua, mukaan lukien energiatehokkuus, uusiutuvista lähteistä tuotettu energia ja ilmastonsuojelu. Näiden velvoitteiden on oltava selkeästi määriteltyjä, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia, ja niillä on turvattava se, että yhteisön sähköalan yritykset ovat tasapuolisesti jäsenvaltioiden sähkönkuluttajien käytettävissä. Tässä kohdassa tarkoitettun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja energiatehokkuutta edistävän kysynnänhallinnan osalta sekä ympäristötavoitteiden ja uusiutuvista lähteistä tuotettavaa energiaa koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi jäsenvaltiot voivat toteuttaa pitkän aikavälin suunnittelua ottaen huomioon, että kolmannet osapuolet saattavat pyrkiä verkkoon.”

Liettuan oikeus

Sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskeva säännöstö

- 5 Sähkölain nro VIII-1881 (Lietuvos Respublikos Elektros energetikos įstatymas Nr. VIII-1881), joka annettiin 20.7.2000 (Žin., 2000, nro 66-1984; sellaisena kuin se on muutettuna 17.1.2012 annetulla lailla nro XI-1919; jäljempänä sähkölaki), 2 §:n 51 momentissa määritellään ”julkinen etu sähköalalla” sellaisena toimintana tai toimimatta jättämisenä kyseisellä alalla, joka liittyy suoraan tai välillisesti valtion turvallisuuteen energian ja/tai yleisen turvallisuuden alalla, sähköverkon toimintavarmuuteen, kyseisen alan kielteisen ympäristövaikutuksen vähentämiseen, energialähteiden monipuolistamiseen ja muihin saman alan kestäväen kehityksen tavoitteisiin, joista kyseisessä laissa säädetään.
- 6 Sähkölain 2 §:n 52 momentissa säädetään yhtäältä, että sähköalan julkisen edun mukaiset palvelut ovat yritysten tarjoamia palveluja, ja toisaalta, että Liettuan hallitus tai sen valtuuttama viranomainen laatii luettelon kyseisistä palveluista ja määrittää kyseisten palvelujen tarjoajat ja niiden suorittamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt kyseisen lain 74 §:ssä säädettyjen yleisten vaatimusten ja alan julkisen edun mukaisesti.
- 7 Kyseisen lain 74 §:n 1 momentissa määritellään toiminta tai toimimatta jättäminen, joka voidaan liittää sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin, ja sen 2 momentissa annetaan sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan luettelon laatiminen ja kyseisten palvelujen suorittamista koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen määrittäminen Liettuan hallitukselle.
- 8 Saman lain 74 §:n 4 momentissa säädetään, että Liettuan hallitus tai tämän valtuuttama viranomainen voi velvoittaa markkinatoimijat tarjoamaan sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja edellyttäen, ettei markkinatoimijoiden välillä tapahdu syrjintää niillä olevien oikeuksien tai velvoitteiden näkökulmasta.
- 9 Sähkölain 74 §:n perusteella tehtiin 18.6.2012 hallituksen päätös nro 916 sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamista koskevan järjestelmän kuvauksen hyväksymisestä (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 916 ”Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo”) (Žin., 2012, nro 88-4609; sellaisena kuin se on muutettuna 18.12.2013 annetulla päätöksellä nro 1216; jäljempänä päätös nro 916).

10 Kyseiseen päätökseen liitetyn kuvauksen 7–7.6 kohdassa säädetään seuraavaa:

”7. Julkisen edun mukaisiin palveluihin kuuluvat:

7.1 sähköntuotanto uusiutuvista energialähteistä ja sen tasapainottaminen

7.2 yhteistuotantoon perustuva sähköntuotanto sähkön ja lämmön kombivoimalaitoksissa, kun kyseiset laitokset toimittavat lämpöä lämmitysjärjestelmiin ja kun säästetyn primäärienergian määrä on sellainen, että lämmön- ja sähkön yhteistuotanto katsotaan tehokkaaksi

7.3 tiettyjen voimalaitosten tuotanto, jolla on tarkoitus varmistaa sähkön toimitusvarmuus

7.4 tiettyjen sellaisten voimalaitosten kapasiteettivarannon ylläpitäminen, joiden toiminta on tarpeen kansallisen energiavarmuuden varmistamiseksi

7.5 sellaisen sähköntuotantokapasiteetin kehittäminen, jolla on strategista merkitystä energiaverkon varmuuden ja luotettavuuden tai valtion energiaomavaraisuuden takaamiseksi

7.6 sellaisten sähköalan strategisten hankkeiden toteuttaminen, joilla pyritään kasvattamaan energiavarmuutta luomalla liitäntäverkkoja muiden valtioiden sähköverkkojen kanssa ja (tai) liittämällä Liettuan sähköverkko muiden jäsenvaltioiden sähköverkkoihin.”

11 Kyseiseen päätökseen liitetyn kuvauksen 8–8.3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”8. Yleishyödyllisiä palveluja tarjoavat seuraavat henkilöt:

8.1 sähköntuottajat, jotka tuottavat – – sähköä uusiutuvista energialähteistä

8.2 tuottajat, jotka valtio on velvoittanut tarjoamaan [liitteessä olevan kuvauksen] 7.2–7.4 kohdassa tarkoitettuja julkisen edun mukaisia palveluja

8.3 kansallisessa energiaomavaraisuusstrategiassa, sen täytäntöönpanosuunnitelmassa tai -ohjelmissa ja (tai) hallituksen tekemissä päätöksissä [liitteessä olevan kuvauksen] 7.5 ja 7.6 kohdassa tarkoitettujen julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamista varten nimetyt henkilöt.”

12 Päätökseen nro 916 liitetyn kuvauksen 11 ja 11¹ kohdassa säädetään seuraavaa:

”11. Ennen kuluvan vuoden syyskuun ensimmäistä päivää hallitus hyväksyy energiaministeriön ehdotuksesta tulevia kalenterivuosia varten [liitteessä olevan kuvauksen] 7.2–7.6 kohdassa tarkoitettuja julkisen edun mukaisia palveluja tarjoavat henkilöt, [liitteessä olevan kuvauksen] 7.5 ja 7.6 kohdassa tarkoitettujen hankkeet sekä tuetun sähköntuotannon määrän julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajien osalta.

11¹. [Liitteessä olevan kuvauksen] 7.2 kohdassa tarkoitettujen julkisen edun mukaiset palvelut tarjotaan jäljempänä kuvailtujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti.

11¹.1. Julkinen palveluntarjoaja ottaa huomioon niiden kuluttajien sähköntarpeen, joihin sovelletaan valtion tulevan kalenterivuoden osalta säätämiä sähkön hintoja, sekä jäsenvaltion tulevan kalenterivuoden ja asianomaisen tuottajan osalta vahvistaman tuetun sähköntuotannon määrän ja esittää viimeistään kuluvan vuoden 15. päivänä marraskuuta sähköntuottajille, jotka tarjoavat [liitteessä olevan kuvauksen] 7.2. kohdassa tarkoitettua julkisen edun mukaista palvelua, lämmityskauden kunkin kuukauden osalta tulevan kalenterivuoden ostettavan ja tuetun sähkön kuukausimäärät, joista kyseiset sähköntuottajat neuvottelevat julkisen palveluntarjoajan kanssa viimeistään 30 päivän kuluessa niiden vastaanottamisesta, huomioiden tulevan vuoden ennakoidun lämmöntarpeen ja vaatimuksen ylläpitää

yhteistuotantoon perustuvan sähköntuotannon tehokkuus. Sähköntuottajien ja julkisen palveluntarjoajan väliset tuetun sähkön myyntisopimukset, joissa vahvistetaan tuetun sähkön määrät, jotka suunnitellaan ostettavaksi lämmityskauden kunakin kuukautena, on tehtävä ennen kuluvan vuoden joulukuun 31. päivää.

– –”

Sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen rahoituksesta annettu säännöstö

- 13 Sähkölain 74 §:n 3 momentin mukaan Liettuan hallitus nimeää henkilön, joka on vastuussa varojen, jotka on tarkoitettu sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin, hallinnoinnista ja jakamisesta (jäljempänä varojen hallinnoija).
- 14 Sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen hallinnointitapojen kuvauksen hyväksymisestä 19.9.2012 tehdyssä hallituksen päätöksessä nro 1157 (Vyriausybės nutarimas Nr. 1157 ”Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo”) (Žin., 2012, nro 113-5704; sellaisena kuin se on muutettuna 19.12.2012 annetulla päätöksellä nro 1537; jäljempänä päätös nro 1157) vahvistetaan säännöt, jotka koskevat sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen keräämistä, hallinnointia ja jakamista kyseisten palvelujen tarjoajien kesken.
- 15 Päätöksen nro 1157 4.6 kohdassa säädetään, että varojen hallinnoijan on oltava yksikkö, joka on suoraan tai välillisesti valtion määräysvallassa.
- 16 Sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen hallinnoijan nimeämisestä 7.11.2012 tehdyllä hallituksen päätöksellä nro 1338 (Vyriausybės nutarimas Nr. 1338 ”Dėl viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administratoriaus paskyrimo”) (Žin., 2012, nro 130-6560) UAB ”Baltpool” nimettiin toistaiseksi varojen hallinnoijaksi.
- 17 Yleisesti ottaen jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit keräävät sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat sähkön loppukuluttajilta ja siirtävät kyseiset varat niiden hallinnoijalle, joka jakaa ne sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille vähennettyään niistä määrän, jolla on tarkoitus kattaa sen toimintakustannukset.
- 18 Sähkölain 9 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella valvontaviranomainen, joka on julkinen elin, vahvistaa sekä sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen hintojen laskentatavan että itse hinnat, jotka vahvistetaan vuosittain huomioiden sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen tarve ja sähkön ennakoitu kulutus kyseisenä vuonna.
- 19 Valvontaviranomainen hyväksyi 28.9.2012 tekemällään päätöksellä nro O3-279 sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen hinnoittelua koskevat yksityiskohtaiset säännöt, joiden perusteella sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen hinnat vuodelle 2014 hyväksyttiin.
- 20 Valvontaviranomainen vahvisti riidanalaisella päätöksellä vuodelle 2014 sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen kullekin tarjoajaryhmälle myönnettyjen varojen täsmälliset määrät sekä niiden sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen maksujen suuruuden, jotka loppukuluttajien oli maksettava.

Uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä koskeva säännöstö

- 21 Uusiutuvista energialähteistä 12.5.2011 annetun Liettuan lain nro XI-1375 (Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo Nr. XI-1375) (Žin., 2011, nro 62-2936; sellaisena kuin se on muutettuna 17.1.2013 annetulla lailla nro XII-169) 20 §:n, jonka otsikko on ”Uusiutuvien energialähteiden käytön edistäminen sähköntuotannossa”, 1–3 ja 6 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Sähköntuotanto uusiutuvista energialähteistä ja sähköntuotannon tasapainottaminen ovat yleisen edun mukaisia palveluja. Valtio määrittää yleiset periaatteet, menettelyn ja edellytykset, joita sovelletaan tämän lain ja hallituksen vahvistaman menettelyn mukaisesti vahvistettujen kiinteiden hintojen maksamiseen sekä uusiutuvista lähteistä tuotetun sähkön myyntiin, hyväksymällä yleishyödyllisten palvelujen tarjoamistapojen ja uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energiantuotannon edistämistapojen kuvaukset.

2. Sähköntuotantoon uusiutuvista energialähteistä kannustetaan hallituksen yleistä etua koskevien palvelujen alalla laatiman menettelyn mukaisesti maksamalla tuottajalle vahvistetun kiinteän hinnan ja kyseisen tuottajan myymän sähkön hinnan välinen erotus hallituksen säätämien yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti, eikä kyseinen hinta voi olla alhaisempi kuin [valvontaviranomaisen] vahvistaman menettelyn mukaisesti laskettu sähkön keskimääräinen markkinahinta edeltävän kuukauden aikana.

3. Kiinteät hinnat vahvistetaan ja teholtaan yli 10 kW:n voimalaitosten tuotantokiintiöt myönnetään huutokaupassa tämän lain 13 §:n 3 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden täyttämiseksi. Hallitus laatii ja hyväksyy kiintiöt ja huutokauppa-alueet sekä kiintiöiden jakamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt teholtaan enintään 10 kW:n voimalaitosten osalta. Kullekin tuottajaryhmälle järjestetään erillisiä huutokauppoja aluetasolla sähköverkkoihin liittymiseksi [valvontaviranomaisen] vahvistamissa määräajoissa mutta viimeistään 180 päivää sen jälkeen, kun tuottaja on esittänyt pyynnön huutokaupan järjestämiseksi tietylle tuottajaryhmälle ja alueelle. Kaikilla tuottajilla, jotka ovat allekirjoittaneet 14 §:n 11 momentissa tarkoitettua aiekirjeen ja esittäneet takeet tämän lain 14 §:n 13 momentissa tarkoitettua tuottajan sitoumusten täyttämiseksi, on oikeus osallistua huutokauppaan. [Valvontaviranomainen] vahvistaa kiinteän enimmäishinnan neljännesvuosittain. Huutokaupat voittaa osallistuja, joka on tarjonnut alhaisinta toivottua kiinteää hintaa, ja huomioon otetaan se, että huutokauppa-alueen tuotantokannan enimmäisteho voi olla enintään 40 prosenttia kyseisen alueen liitettävissä olevan lämmöntuotannon enimmäistehosta. – –

– –

6. [Valvontaviranomainen] arvioi enintään neljännesvuosittain eri uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan sähkön tuotantokapasiteetin kehityksen ja ottaa huomioon kuluneen kalenterivuoden aikana tosiasiallisesti tuotetun sähkömäärän, toiminnassa olevien voimaloiden yhteenlasketun kapasiteetin ja suunniteltujen voimaloiden käyttöönotettavan yhteenlasketun kapasiteetin. Kiinteiden hintojen enimmäismäärät tarkistetaan eri uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan sähkön tuotantokapasiteetin kehityksen tarkastelun ja sen perusteella, onko kyseinen kehitys uusiutuvien energialähteiden käytön edistämistä koskevassa kansallisessa toimintasuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden ja tehtävien mukaista. Tarkistettujen kiinteiden hintojen enimmäismääriä sovelletaan yksinomaan tuottajiin, joiden voimalaitokset ovat saaneet luvan tuottaa sähköä kyseisten hintojen voimaantulon jälkeen.”

- 22 Tämän säännösten mukaisesti yhtäältä uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan sähkön tuottajat, jotka ovat voittaneet uusiutuvista energialähteistä annetun lain 20 §:n 3 momentissa säädetyn huutokaupan, tekevät sopimuksia sähkönostajayritysten eli jakelu- ja siirtoverkko-operaattorien kanssa. Toisaalta varojen hallinnoija korvaa tappiot, jotka kyseisille yrityksille näin ostetun sähkön kaupan pitämisestä aiheutuvat, sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamiseen tarkoitetuista varoista.

- 23 Kyseisen säännösten nojalla jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille aiheutuneet kustannukset uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan sähkön tuotannon tasapainottamiseksi korvataan kyseisistä varoista.

Yhteistuotantolaitoksissa tapahtuvasta sähköntuotannosta annettu säännöstö

- 24 Päätöksen nro 916 nojalla sähköntuotanto yhteistuotantolaitoksissa eli sähkön ja lämmön kombivoimalaitoksissa on sähköalan julkisen edun mukainen palvelu edellyttäen, että kyseiset laitokset toimittavat lämpöä lämmitysjärjestelmiin ja että yhteistuotantoa pidetään tehokkaana.
- 25 Lämmön ja sähkön yhteistuottajilta ostettua sähköä koskevien sääntöjen hyväksymisestä 24.11.2009 annetun Liettuan energiaministerin asetuksen nro 1-219 (Elektros energijos supirkimo iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-219) (Žin., 2009, nro 140-6160) mukaan tällaisia sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tarjoamaan haluavien tuottajien on esitettävä tätä koskevat pyyntönsä energiaministerille.
- 26 Energiaministerin ehdotuksesta Liettuan hallitus hyväksyy luettelon yrityksistä, joiden tehtävänä on tarjota tällaisia sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tulevana kalenterivuonna, ja vahvistaa tässä yhteydessä tuotetun sähkön enimmäismäärän.
- 27 Julkinen sähköntarjoaja tekee tämän jälkeen esityksen tulevan kalenterivuoden osalta kyseisiä sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tarjoaville sähköntuottajille ja neuvottelee näiden kanssa ostettavan sähkön kuukausimääristä, ja sähköalan julkisen edun mukaisena palveluna yhteistuotantolaitoksissa tuotetun sähkön ostosopimukset on allekirjoitettava ennen kuluvaan vuoden joulukuun viimeistä päivää. Kyseisten sopimusten nojalla sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajat saavat korvauksen sen sähkön perusteella, jonka ne ovat tuottaneet ja toimittaneet sähköverkkoihin suunniteltua määrää ylittämättä, ja varojen hallinnoija maksaa kyseisen korvauksen niille suoraan.

Sähkön toimitusvarmuutta koskeva säännöstö

- 28 AB "Lietuvos energijos gamyba" sivuliike, "Lietuvos Elektrinė", nimettiin sähkön toimitusvarmuutta koskevien sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajaksi vuodeksi 2014.
- 29 Valvontaviranomainen vahvisti sähköntuotannosta Liettuan tasavallassa ja Lietuvos Elektrinė tuottaman sähkön ostohinnan vahvistamisesta 22.11.2013 tekemällään päätöksellä nro O3-703 kyseisen ostohinnan vuodelle 2014 ja teki erittelyn muuttuvia kustannuksia edustavan osan ja kiinteitä kustannuksia edustavan osan mukaan.

NordBalt-hanketta koskeva säännöstö

- 30 Liettuan tasavallan sähköverkon integroimisesta eurooppalaisiin sähköverkkoihin 12.6.2012 annetun lain nro XI-2052 (Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymas Nr. XI-2052) (Žin., 2012, nro 68-3465) 3 §:ssä säädetään, että Liettuan sähköverkon täysimääräiseksi integroimiseksi eurooppalaisiin sähköverkkoihin Liettuan tasavallan sähkönsiirtoverkon yhdistäminen Ruotsin kuningaskunnan sähkönsiirtoverkkoon (jäljempänä NordBalt-hanke) otetaan käyttöön vuonna 2015.

31 Kyseisen lain 6 §:n 3 momentissa säädetään seuraavaa:

”Liettuan tasavallan sähköverkon integroiminen eurooppalaisiin sähköverkkoihin rahoitetaan varoin, jotka on tarkoitettu sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin, sähkölaissa vahvistetun menettelyn mukaisesti; Euroopan unionin tukea voidaan myös käyttää laissa säädettyjen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti kyseisen integroinnin toteuttamisen osittaiseksi rahoittamiseksi mukaan lukien sellainen tuki, joka myönnetään energia-alan hankkeille Euroopan unionin monivuotisessa rahoituskehyksessä ajanjaksolle 2014–2020, ja/tai muut sääntöjenmukaisesti saadut varat.”

32 NordBalt-hankkeeseen liittyvien sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoaminen annettiin tehtäväksi AB ”Litgridille”, joka on siirtoverkko-operaattori.

Aurinkosähkövoimaloiden rakennuttajille tarkoitettuja korvauksia koskeva säännöstö

33 Uusiutuvista energialähteistä annetun lain 2, 11, 13, 14, 16, 20 ja 21 §:n muuttamisesta ja täydentämisestä 17.1.2013 annetun Liettuan täytäntöönpanolain nro XII-170 (Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 2, 11, 13, 14, 16, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo įgyvendinimo įstatymas Nr. XII-170) (Žin., 2013, nro 12-561) 3 §:n 3 momentin perusteella aurinkosähkövoimalahankkeiden, joiden osalta lupia, jotka koskevat uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan sähkön tuotantokapasiteetin kehittämistä tällaisia voimaloita rakentamalla, ei ole pantu täytäntöön ennen alkuperäisessä lainsäädännössä säädettyä päivää tai niitä ei ole jatkettu, kehittämiskustannuksia pidetään sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamiseen liittyvinä kustannuksina.

34 Kyseisen säännösten mukaan henkilöillä, jotka ovat kehittäneet aurinkosähkövoimalahankkeita, jotka vuonna 2013 tapahtunut lainsäädännön muuttaminen on vaarantanut, on mahdollisuus pyytää Liettuan hallituksen perustamaa korvauslautakuntaa vahvistamaan sen korvauksen määrä, joka niille on maksettava ennen 1.2.2013 aiheutuneiden kustannusten perusteella. Varojen hallinnoija maksaa kyseisen korvauksen suoraan näille henkilöille.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

35 Pääasian kantajat ovat Liettuassa rekisteröityjä yhtiöitä, jotka ovat muun muassa sellaisten yhteistuotantolaitosten toiminnanharjoittajia, joissa tuotettu sähkö kulutetaan niiden omien taloudellisten tarpeiden täyttämiseen tai toimitetaan oikeushenkilöille, jotka toimivat niiden toiminta-alueella. Ne ostavat puuttuvan sähkön riippumattomilta toimittajilta.

36 Pääasiassa kyseessä olevan kansallisen säännösten nojalla pääasian kantajien on vastattava sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen kustannuksista. Maksettavat summat lasketaan niiden itsensä tuottaman tai niiden riippumattomilta toimittajilta hankkiman sähkön, jonka ne kuluttavat omien taloudellisten tarpeidensa täyttämiseksi, määrän perusteella.

37 Valvontaviranomainen vahvisti riidanalaisella päätöksellä vuodelle 2014 varat, jotka myönnetään sähköalan julkisen edun mukaisiin eri palveluihin, sekä niiden maksujen määrän, jotka sähkön loppukuluttajien ja tiettyjen sähköntuottajien, joihin pääasian kantajat kuuluvat, on maksettava sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja varten.

38 Pääasian kantajat saattoivat 11.11.2013 Vilniaus apygardos administracinis teismasin (Vilnan alueellinen hallintotuomioistuin, Liettua) käsiteltäväksi kanteita riidanalaisen päätöksen 1.2–1.4, 1.7, 2 ja 3 kohdan kumoamiseksi.

- 39 Ne riitauttivat kyseisen päätöksen ja väittivät, että se on osittain lainvastainen, koska se kuuluu sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevalla säännöstöllä luodun sellaisen valtiontukijärjestelmän alaan, joka on pantu täytäntöön ilmoittamatta siitä ennakolta Euroopan komissiolle, mikä on vastoin SEUT 108 artiklan 3 kohdassa asetettua velvoitetta. Ne katsovat lisäksi, että maksujen määrä on liian korkea ja lainvastainen.
- 40 Vilniaus apygardos administracinis teismas hylkäsi pääasian kantajien nostamat kanteet 9.2.2016 antamallaan tuomiolla.
- 41 Viimeksi mainitut saattoivat 23.2.2016 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismasin (Liettuan ylin hallintotuomioistuin) käsiteltäväksi vaatimuksen 9.2.2016 annetun tuomion kumoamisesta ja pyysivät tätä lausumaan niiden ensimmäisessä oikeusasteessa nostamista kanteista. Ne vaativat lisäksi, että unionin tuomioistuimelle esitetään ennakkoratkaisupyyntö SEUT 267 artiklan mukaisesti.
- 42 Pääasian vastaaja eli valvontaviranomainen sekä kolmannet, joita asia koskee, eli Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (Liettuan energiaministeriö) ja Baltpool vaativat pääasian kantajien vaatimuksen hylkäämistä.
- 43 Tässä yhteydessä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykset koskevat sitä, onko tiettyjä sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen osatekijöitä ja niiden rahoitusta pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena. Kyseiset kysymykset koskevat erityisesti samassa määräyksessä tarkoitettua valtion varojen käsitettä ja 24.7.2003 annettuun tuomioon Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) perustuvia edellytyksiä.
- 44 Tässä tilanteessa Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”Onko [sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamista koskevaa järjestelmää] ja niiden rahoittamista koskevaa lainsäädäntökehystä (jäljempänä sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskeva järjestelmä) – jonka muodostavat sähkölaki, uusiutuvista energialähteistä annettu laki, Liettuan sähköverkon integroimisesta eurooppalaisiin sähköverkkoihin annettu laki, uusiutuvista energialähteistä annetun lain 2, 11, 13, 14, 16, 20 ja 21 §:n muuttamisesta ja täydentämisestä annetun lain täytäntöönpanosta annettu Liettuan laki sekä näiden lakien täytäntöönpanotoimet, muun muassa – päätöksellä nro 916 hyväksytty kuvaus sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamista koskevasta järjestelmästä – ja päätöksellä nro 1157 hyväksytty kuvaus sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen hallinnoimistavoista –, sellaisena kuin se oli voimassa vuonna 2014, tai sen osaa pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena (valtiontukijärjestelmänä), ja erityisesti kysytään seuraavaa:

- 1) Onko pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettuja varoja on tai ei ole pidettävä valtion varoina?
- 2) Onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että tapausta, jossa verkko-operaattoreille (yrityksille) asetetaan velvoite ostaa sähköä sähköntuottajilta kiinteään hintaan (tariffi) ja/tai tasapainottaa sitä ja jossa verkko-operaattoreille tästä velvoitteesta aiheutuvat tappiot korvataan varoilla, joita voidaan mahdollisesti pitää valtion varoina, ei ole pidettävä valtion varoista sähkötuottajille myönnettynä valtiontukena?
- 3) Onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa seuraavaa tukea on tai ei ole pidettävä valikoivana ja/tai sellaisena, joka on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan: yritykselle, joka toteuttaa NordBalt-hankkeen kaltaisen strategisesti tärkeän hankkeen, myönnetty tuki; yrityksille, joiden tehtävänä on turvata sähkön toimitusvarmuus tietyinä ajanjaksona, myönnetty tuki; tuki, jolla korvataan tappioita, jotka

kuvastavat markkinaolosuhteita ja joita aiheutuu tosiasiallisesti nyt kyseessä olevien aurinkosähkövoimaloiden rakennuttajien kaltaisille henkilöille siitä, että valtio kieltäytyy täyttämästä sitoumuksiaan (kansallisten sääntelymuutosten vuoksi); yrityksille (verkko-operaattoreille) myönnetty tuki, jonka tavoitteena on korvata tosiasiallisia tappioita, joita tällaisille yrityksille on aiheutunut velvoitteesta ostaa kiinteään hintaan sähköä sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tarjoavilta sähköntuottajilta ja tasapainottaa sitä?

- 4) Onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tarkasteltuna yhdessä SEUT 106 artiklan 2 kohdan kanssa, tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän (tai sen osan) on tai ei ole katsottava täyttävän 24.7.2003 annetun tuomion Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), 88–93 kohdassa asetetut edellytykset?
- 5) Onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän (tai sen osan) on tai ei ole katsottava vääristävän tai olevan omiaan vääristämään kilpailua?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 45 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että varat, joilla on tarkoitus rahoittaa sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen kaltaisia palveluja koskevaa järjestelmää, ovat mainitussa määräyksessä tarkoitettuja valtion varoja.
- 46 Aluksi on palautettava mieleen että SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi valtiontueksi luokitteluun edellyttää, että neljä edellytystä täyttyy eli että on olemassa valtion toimenpide tai valtion varoilla toteutettu toimenpide, kyseinen toimenpide on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sillä annetaan valikoivaa etua sille, joka on toimenpiteen kohteena, ja toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua (tuomio 17.3.1993, Sloman Neptun, C-72/91 ja C-73/91, EU:C:1993:97, 18 kohta; tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 15 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 17 kohta).
- 47 On myös palautettava mieleen, että jotta etuja voidaan pitää SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtiontukena, niiden on yhtäältä oltava suoraan tai välillisesti valtion varoista myönnettyjä etuja ja toisaalta niiden on katsottava johtuvan valtiosta (tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 16 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 48 Sen arvioimiseksi, onko toimenpiteen katsottava johtuvan valtiosta, on ensiksi selvitettävä, ovatko viranomaiset olleet osallisia kyseisen toimenpiteen toteuttamisessa (tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 17 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 21 kohta).
- 49 Kuten tämän tuomion 5–34 kohdasta ilmenee, pääasiassa valtio hyväksyi sekä sähköalan julkisen edun mukaiset eri palvelut että niiden rahoitustavan eri laeilla ja hallituksen päätöksillä. Niiden on näin ollen katsottava johtuvan valtiosta, mitä yksikään niistä, joita asia koskee, ei myöskään ole kiistänyt.
- 50 Toiseksi sen määrittämiseksi, onko etu myönnetty suoraan tai välillisesti valtion varoista, on palautettava mieleen, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 107 artiklan 1 kohdassa määrätty kielto kattaa sekä valtion suoraan myöntämät tuet tai valtion

varoista myönnettyt tuet että sellaisten julkisten tai yksityisten elinten myöntämät tuet, jotka valtio on perustanut tai nimennyt tukien hallinnoimista varten (tuomio 22.3.1977, Steinike & Weinlig, 78/76, EU:C:1977:52, 21 kohta; tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 20 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 23 kohta).

- 51 Unionin oikeudessa ei nimittäin voida hyväksyä sitä, että valtiontukia koskevat oikeussäännöt voitaisiin kiertää pelkästään sillä, että luodaan sellaisia riippumattomia toimielimiä, joiden tehtävänä on tukien jakaminen (tuomio 16.5.2002, Ranska v. komissio, C-482/99, EU:C:2002:294, 23 kohta ja tuomio 9.11.2017, komissio/TV2/Tanska, C-656/15 P, EU:C:2017:836, 45 kohta).
- 52 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että toimenpide, joka muodostuu muun muassa energian ostovelvollisuudesta, voi kuulua tuen käsitteen soveltamisalaan, vaikka siihen ei sisälly valtion varojen siirtoa (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 19 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 24 kohta).
- 53 SEUT 107 artiklan 1 kohta koskee nimittäin kaikkia rahavaroja, joita viranomaiset voivat tosiasiallisesti käyttää tukeakseen yrityksiä, ilman että sillä seikalla olisi merkitystä, kuuluvatko nämä varat pysyvästi valtion omaisuuteen. Vaikka kyseistä tukitoimenpidettä vastaavat rahamäärät eivät ole pysyvästi valtion hallussa, ne voidaan luokitella valtion varoiksi jo sillä perusteella, että ne ovat jatkuvasti julkisessa määräysvallassa ja siis toimivaltaisten kansallisten viranomaisten käytettävissä (tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 21 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 54 Unionin tuomioistuin on täsmällisemmin todettuna katsonut, että valtion lainsäädännön mukaisesti hallinnoituja ja jaettuja varoja, jotka saadaan kyseisessä lainsäädännössä määrätyistä pakollisista maksuista, voidaan pitää SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina valtion varoina, vaikka niitä hallinnoisivatkin viranomaisista erilliset yksiköt (tuomio 2.7.1974, Italia v. komissio, 173/73, EU:C:1974:71, 35 kohta ja tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 25 kohta).
- 55 Tämän osalta ratkaiseva seikka on se, että valtio valtuuttaa tällaiset yksiköt hallinnoimaan valtion varoja, eikä niillä ole yksinomaan velvollisuutta tehdä ostoja omilla varoillaan (ks. tuomio 17.7.2008, Essent Netwerk Noord ym., C-206/06, EU:C:2008:413, 74 kohta; tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 30 ja 35 kohta ja tuomio 13.9.2017, ENEA, C-329/15, EU:C:2017:671, 26 ja 30 kohta).
- 56 Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevaa järjestelmää luonnehtivat seuraavat seikat.
- 57 Loppukuluttajille asetetaan ensinnäkin kyseisessä järjestelmässä velvollisuus maksaa jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille maksu, joka on sisällytetty sähkötariffiin ja joka nostaa sähkön hintaa ja jonka tarkan määrän valvontaviranomainen vahvistaa sähkölain 9 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella suhteessa kulutettuihin kilowattitunteihin. Omiin tarpeisiinsa itse tuottamaansa sähköä kuluttavat sähköntuottajat kuuluvat myös kyseisen järjestelmän soveltamisalaan, ja niille määrätään tariffi, jonka valvontaviranomainen vahvistaa suhteessa kulutettuihin kilowattitunteihin ja joka eroaa loppukuluttajiin sovellettavasta tariffista.
- 58 Kuten ennakoratkaisun pyytämisestä tehdystä päätöksestä ilmenee, kyseisten tariffien vahvistamiseksi valvontaviranomainen ottaa kunkin vuoden osalta huomioon sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen tarpeen kyseisellä ajanjaksolla sekä samalla ajanjaksolla kulutettavaksi ennakoitun sähkön määrän.

- 59 Jakelu- ja siirtoverkko-operaattorien tällä perusteella keräämät summat maksetaan varojen hallinnoijalle, jonka on – kuten pääasian asianosaiset ja Liettuan hallitus istunnossa täsmensivät – päätöksen nro 1157 4.6 kohdan nojalla oltava suoraan tai välillisesti valtion määräysvallassa. Kyseisten summien perusteella varojen hallinnoijan on laskettava sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat ja jaettava ne sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen eri tarjoajien kesken sen jälkeen, kun niistä on vuosittain vähennetty enintään 500 000 Liettuan litia (LTL) (n. 145 000 euroa) sen toimintakustannuksiin.
- 60 Varojen hallinnoija maksaa näin ollen nämä varat sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen eri tarjoajille, joiden nimet Liettuan hallitus on päätökseen nro 916 liitetyn kuvauksen 11 kohdan mukaisesti hyväksynyt lukuun ottamatta uusiutuvista energialähteistä sähköä tuottavia sähköntuottajia, jotka valvontaviranomainen valitsee tuotantokiintiöiden huutokauppanettelyjen jälkeen.
- 61 Jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit saavat tämän perusteella sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettuja varoja niiden lisäkustannusten korvaamiseksi, jotka niille aiheutuvat niille asetetusta velvollisuudesta ostaa uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä ja tasapainottaa sitä.
- 62 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa lopuksi, että sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille maksetuilla varoilla on tarkoitus maksaa korvauksia valtion niille sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen yhteydessä asettamista velvoitteista.
- 63 Sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskeva järjestelmä perustuu näin ollen yhtäältä useisiin velvoitteisiin, jotka siinä asetetaan sekä talouden toimijoille että loppukuluttajille, ja toisaalta sellaisen elimen toimintaan – sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen ainoana hallinnoijana –, joka on suoraan tai välillisesti valtion määräysvallassa.
- 64 Näin ollen jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit keräävät sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat kaikilta sähkön loppukuluttajilta, eikä tästä voida lain mukaan poiketa. Tällainen maksuvelvollisuus, joka asetetaan sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevassa järjestelmässä, on siis luonteeltaan pakollinen maksu. Näiden verkko-operaattorien on lisäksi kyseisen järjestelmän nojalla ostettava sähköalan julkisen edun mukaiset palvelut eri palveluntarjoajilta eikä niillä ole myöskään mahdollisuutta poiketa tästä velvollisuudesta.
- 65 Tämän tuomion 54 kohdassa mieleen palautettu oikeuskäytäntö huomioiden tällaisia varoja voidaan pitää SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina valtion varoina, vaikka niitä hallinnoisivatkin viranomaisista erilliset yksiköt.
- 66 On lisäksi niin, että julkisessa määräysvallassa oleva elin jakaa sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat kyseisten palvelujen tarjoajien välillä sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän mukaisesti eikä kyseisellä elimellä ole – unionin tuomioistuimen käytettävissä olevan asiakirja-aineiston tietojen perusteella – minkäänlaista harkintavaltaa kyseisten varojen määrittämisen ja kohdentamisen osalta. Sekä päätöksessä nro 1157 että valvontaviranomaisen, joka on julkinen elin, päätöksissä määritetään täsmällisesti sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen, jotka kyseisten palvelujen tarjoajille on maksettava, laskemista koskevat yksityiskohtaiset säännöt. Tällainen seikka osoittaa, että kyseisiä varoja on – kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 32 kohdassa – käytettävä kyseisessä järjestelmässä täsmällisesti vahvistetulla tavalla.
- 67 Tällaisessa tilanteessa sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen on näin ollen katsottava pysyvän julkisessa määräysvallassa.
- 68 Kuten unionin tuomioistuin on jo katsonut, lisäkustannusten korvaamista koskevaa järjestelyä, jonka rahoituksesta vastaavat kaikki valtion alueella olevat sähkön loppukäyttäjät ja jossa julkinen yksikkö jakaa tällä tavoin kerätyt summat edunsaajaryityksille jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, on

pidettävä SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna valtion toimenpiteenä tai valtion varoilla toteutettuna toimenpiteenä (ks. vastaavasti tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 37 kohta ja määräys 22.10.2014, Elcogás, C-275/13, ei julkaistu, EU:C:2014:2314, 30 kohta).

- 69 Pääasiassa kyseessä olevan kaltainen tilanne lisäksi eroaa tilanteista, joissa unionin tuomioistuin on katsonut, että yksityisille sähköjakeluyrityksille asetettua velvollisuutta ostaa kiinteillä vähimmäishinnoilla uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä ei voida pitää valtion varoilla toteutettuna toimenpiteenä, koska tästä ei seuraa valtion varojen suoraa tai välillistä siirtämistä tällaista sähköä tuottaville yrityksille (ks. vastaavasti tuomio 13.3.2001, PreussenElektra, C-379/98, EU:C:2001:160, 59 kohta ja tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 34 kohta).
- 70 Tällaisissa tilanteissa unionin tuomioistuin on nimittäin todennut, että asianomainen jäsenvaltio ei ollut valtuuttanut yksityisiä yrityksiä hallinnoimaan valtion varoja, vaan niitä sitoi velvollisuus tehdä ostot omilla varoillaan (ks. vastaavasti tuomio 17.7.2008, Essent Netwerk Noord ym., C-206/06, EU:C:2008:413, 74 kohta ja tuomio 19.12.2013, Association Vent De Colère! ym., C-262/12, EU:C:2013:851, 35 kohta).
- 71 Käsiteltävässä asiassa on yhtäältä ilmeistä, että varojen hallinnoija on valtuutettu hallinnoimaan pakollista maksua, joka kaikille sähkön loppukuluttajille on asetettu ja joka kuuluu valtion varoihin, ja toisaalta, että sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen ostovelvollisuus, joka jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille on asetettu, korvataan kyseisille toimijoille sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetuista varoista suoritettulla maksulla.
- 72 Ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että varat, joilla on tarkoitus rahoittaa sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaista järjestelmää, ovat mainitussa määräyksessä tarkoitettuja valtion varoja.

Toinen kysymys

- 73 Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kun jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit saavat sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen rahoittamiseen tarkoitettuja varoja niiden tappioiden korvaamiseksi, jotka aiheutuvat velvollisuudesta ostaa sähköä tietyiltä sähköntuottajilta kiinteään hintaan ja tasapainottaa sähköä, kyseinen korvaus on mainitussa määräyksessä tarkoitettu etu, joka annetaan sähköntuottajille.
- 74 Tämän osalta on palautettava mieleen, että valtiontukina pidetään toimenpiteitä, jotka muodossa tai toisessa ovat omiaan suosimaan yrityksiä suoraan tai välillisesti tai joita on pidettävä taloudellisena etuna, jota edunsaajayritys ei olisi saanut tavanomaisissa markkinaolosuhteissa (tuomio 17.7.2008, Essent Netwerk Noord ym., C-206/06, EU:C:2008:413, 79 kohta ja tuomio 27.6.2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, 65 kohta).
- 75 On myös syytä palauttaa mieleen, että oikeuskäytännössä on katsottu, että suoraan tietyille luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille myönnetty etu voi olla välillinen etu ja näin ollen valtiontuki muiden luonnollisten henkilöiden tai oikeushenkilöiden, jotka ovat yrityksiä, eduksi (ks. vastaavasti tuomio 13.6.2002, Alankomaat v. komissio, C-382/99, EU:C:2002:363, 38 ja 60–66 kohta).

- 76 Käsiteltävässä asiassa uusiutuvista energialähteistä annetun lain 20 §:stä ilmenee, että jakelu- ja siirtoverkko-operaattorien on sähkön ostajayrityksinä ostettava uusiutuvista energialähteistä tuotettua sähköä kiinteään hintaan, joka voi olla tällaisen sähkön tuottajien myymän sähkön kustannuksia korkeampi. Kyseisille operaattoreille aiheutuneet tappiot kuitenkin korvataan sähköalan julkisen edun mukaisesti palveluihin tarkoitetuilla varoilla, jotka varojen hallinnoija maksaa.
- 77 Vaikka kyseisten tappioiden korvaamiseksi tarkoitetut summat maksetaan jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille, on ilmeistä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tuottajat ovat välillisesti tuen, jota tämä korvausjärjestelmä merkitsee, todellisia saajia.
- 78 Kyseisille operaattoreille aiheutuneiden tappioiden korvaaminen sähköalan julkisen edun mukaisesti palveluihin tarkoitetuilla varoilla liittyy olennaisesti etuun, josta on säädetty uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tuottajien hyväksi, kuten uusiutuvista energialähteistä annetun lain 20 §:n 2 momentissa säädetään, kun siinä korostetaan, että tällaisen sähkön tuotantoon kannustetaan sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen alalla sovellettavan menettelyn mukaisesti ”maksamalla tuottajalle vahvistetun kiinteän hinnan ja kyseisen tuottajan myymän sähkön hinnan välinen erotus”. Kyseinen erotus vastaa lisäkustannuksia tai tappioita, joita kyseisille operaattoreille aiheutuu ja jotka korvataan sähköalan julkisen edun mukaisesti palveluihin tarkoitetuilla varoilla.
- 79 Uusiutuvista energialähteistä annetun lain missään säännöksessä ei toisaalta veloiteta tällaisen alkuperän omaavan sähkön tuottajia osallistumaan huutokauppoihin, jotka tarvittaessa mahdollistavat niille edellisessä kohdassa mainitusta hinnasta hyötymisen. Tällaisessa asiayhteydessä niiden osallistuminen kyseiseen myyntijärjestelyyn ja korvauksen maksaminen jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille merkitsee sitä, että kyseiset tuottajat voivat myydä sähkömääriä markkinahintaa korkeampaan hintaan ja että ne voivat joka tapauksessa myydä suurempia määriä.
- 80 Toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kun jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit saavat sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen rahoittamiseen tarkoitettuja varoja niiden tappioiden korvaamiseksi, jotka aiheutuvat velvollisuudesta ostaa sähköä tietyiltä sähköntuottajilta kiinteään hintaan ja tasapainottaa sähköä, kyseinen korvaus on mainitussa määräyksessä tarkoitettu etu, joka annetaan sähköntuottajille.

Kolmas kysymys

- 81 Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele lähinnä, onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että tietyille sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille tarkoitettujen varojen kaltaisten varojen on katsottava antavan näille kyseisessä määräyksessä tarkoitettua valikoivan edun ja olevan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 82 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee neljä sähköalan julkisen edun mukaisesti palveluihin tarkoitettujen varojen edunsaajaryhmää. Nämä ovat yritys, joka toteuttaa strategisesti tärkeän NordBalt-hankkeen, yritykset, joiden tehtävänä on turvata sähkön toimitusvarmuus tietyinä ajanjaksona, aurinkosähkövoimaloiden rakennuttajat, joiden osalta valtio kieltäytyy täyttämästä sitoumuksiaan ja joille maksetaan korvaus tosiasiallisesti aiheutuneista tappioista, jotka kuvastavat markkinaolosuhteita, ja jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit niiden tappioiden korvaamisen vuoksi, jotka niille tosiasiallisesti aiheutuvat niiden täyttäessä velvollisuuttaan ostaa sähköä kiinteään hintaan sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tarjoavilta sähköntuottajilta ja tasapainottaa sähköä.

- 83 Aluksi on palautettava mieleen, että valtiontukina pidetään toimenpiteitä, jotka muodossa tai toisessa ovat omiaan suosimaan yrityksiä suoraan tai välillisesti tai joita on pidettävä taloudellisena etuna, jota edunsaajayritys ei olisi saanut tavanomaisissa markkinaolosuhteissa (tuomio 17.7.2008, Essent Netwerk Noord ym., C-206/06, EU:C:2008:413, 79 kohta ja tuomio 27.6.2017, Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, 65 kohta).
- 84 Unionin tuomioistuimien on katsonut tämän osalta, että tämän edun valikoivuutta koskevan edellytyksen arviointi edellyttää sen määrittämistä, onko tietyssä oikeudellisessa järjestelmässä kyseessä oleva kansallinen toimenpide omiaan suosimaan ”jotakin yritystä tai tuotannonalaa” verrattuna muihin, jotka ovat kyseisellä järjestelmällä tavoitellun päämäärän kannalta siihen rinnastettavassa tosiasiallisessa ja oikeudellisessa tilanteessa ja joita siis kohdellaan eri tavalla, joka voidaan olennaisilta osin katsoa syrjiväksi (tuomio 14.1.2015, Eventech, C-518/13, EU:C:2015:9, 53–55 kohta ja tuomio 21.12.2016, komissio v. World Duty Free Group ym., C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, 54 kohta).
- 85 Kaikki tämän tuomion 82 kohdassa mainitut talouden toimijat saavat sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettuja varoja, jotka voidaan luokitella ”valtion varoista myönnettyksi valikoivaksi eduksi”, jos niillä pyritään korvaamaan kyseisille toimijoille aiheutuneita lisäkustannuksia tai tappioita.
- 86 SEUT 107 artiklan 1 kohdassa ei nimittäin tehdä eroa valtioiden toimenpiteiden syiden tai tavoitteiden perusteella vaan määrittellen toimenpiteet niiden vaikutusten perusteella ja siis käytetyistä tekniikoista riippumatta (tuomio 15.11.2011, komissio ja Espanja v. Government of Gibraltar ja Yhdistynyt kuningaskunta, C-106/09 P ja C-107/09 P, EU:C:2011:732, 87 kohta ja tuomio 21.12.2016, komissio v. Hansestadt Lübeck, C-524/14 P, EU:C:2016:971, 48 kohta).
- 87 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamista tiedoista ja asianomaisten unionin tuomioistuimissa esittämissä huomautuksissaan antamista täsmennyksistä ilmenee, että jokainen tämän tuomion 82 kohdassa mainituista toimijaryhmistä saa edun valikoivin perustein. Kuten päätöksestä nro 916 ilmenee, sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskeva järjestelmä hyödyttää vain tiettyjä sähköntuottajia, joihin kuuluvat erityisesti ne, jotka tuottavat sähköä uusiutuvista energialähteistä tai yhteistuotannolla, sekä ne, jotka myötävaikuttavat kansalliseen toimitusvarmuuteen, turvallisuuteen tai energiaomavaraisuuteen, kansallisen energiaverkon turvallisuuteen ja luotettavuuteen tai strategisten toimitushankkeiden täytäntöönpanoon. On lisäksi niin, että Liettuan hallitus nimeää päätökseen nro 916 liitetyn kuvauksen 11 ja 11¹ kohdan perusteella jokaisen näistä toimijoista – niitä aurinkosähkövoimaloiden rakennuttajia lukuun ottamatta, joiden osalta valtio kieltäytyy täyttämästä sitoumuksiaan – sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen potentiaalisiksi edunsaajaksi.
- 88 Ellei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä olevista tarkastuksista muuta ilmene, SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että tietyille sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille tarkoitettujen varojen kaltaisten varojen on katsottava antavan näille kyseisessä määräyksessä tarkoitetun valikoivan edun.
- 89 Kansallisen toimenpiteen toteaminen valtiontueksi ei edellytä sen osoittamista, että tuki todellisuudessa vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vaan ainoastaan sen tutkimista, onko tuki omiaan vaikuttamaan mainittuun kauppaan (tuomio 26.10.2016, Orange v. komissio, C-211/15 P, EU:C:2016:798, 64 kohta ja tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 29 kohta).
- 90 Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ei kuitenkaan voi olla puhtaasti hypoteettinen tai oletettu. Niinpä on selvítettävä, miksi tarkastettava toimenpide on ennakoitavissa olevien vaikutustensa takia omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 91 Tämän osalta on todettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toteamuksista ja Baltpoolin istunnossa esittämistä huomautuksista ilmenee, että vuonna 2014 Liettuan tasavallan ja muiden jäsenvaltioiden välillä oli jo olemassa kauppaa sähkömarkkinoilla niiden yhteyksien vuoksi, jotka olivat olemassa Viron tasavallan ja Latvian tasavallan sähköverkkoihin, joita käytettiin sähköntuontiin. Nämä toteamukset, joita Liettuan hallitus ei kiistä, asettavat sen esittämän argumentin, jonka mukaan kyseisen maan sähkömarkkinat olivat suhteellisen eristäytyneet, oikeisiin mittasuhteisiin.
- 92 Lisäksi silloin, kun jäsenvaltion myöntämä tuki vahvistaa yrityksen asemaa jäsenvaltioiden välisessä kaupassa muihin kilpaileviin yrityksiin verrattuna, kyseisen tuen on katsottava vaikuttavan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (tuomio 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze ym., C-222/04, EU:C:2006:8, 141 kohta ja tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 31 kohta).
- 93 Tältä osin ei ole tarpeen, että tuensaajayritykset itse osallistuvat jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kun jäsenvaltio myöntää tuen yrityksille, jäsenvaltion sisäinen liiketoiminta voi tämän johdosta pysyä ennallaan tai lisääntyä sillä seurauksella, että muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneiden yritysten mahdollisuudet päästä kyseisen jäsenvaltion markkinoille vähentyvät (tuomio 14.1.2015, Eventech, C-518/13, EU:C:2015:9, 67 kohta ja tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 32 kohta).
- 94 Lisäksi se, että jokin energia-alan kaltainen talouden ala on vapautettu unionin tasolla, on peruste sen toteamiselle, että tuet vaikuttavat tosiasiallisesti tai potentiaalisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (ks. vastaavasti tuomio 5.3.2015, Banco Privado Português et Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, 51 kohta ja tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 34 kohta).
- 95 Tämän osalta on todettava, että direktiivillä 2009/72 vapautettiin kokonaan unionin sähkömarkkinat, ja jäsenvaltioiden oli pitänyt antaa kyseisen direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset ennen pääasian tosiseikkojen tapahtumapäivää.
- 96 Siltä osin kuin sähkö on rajat ylittävän kaupan kohteena, sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitettujen varojen myöntäminen tämän tuomion 82 kohdassa mainituille kyseisten palvelujen tarjoajille on omiaan vaikuttamaan kyseisten valtioiden väliseen kauppaan (ks. vastaavasti tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 35 kohta).
- 97 Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan aiheutuvan vaikutuksen arvioimiseksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin otettava huomioon kunkin tämän tuomion 82 kohdassa mainitun sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja tarjoavan ryhmän osalta sen toiminnanharjoittamisen erityispiirteet, joka on kyseisille palveluntarjoajille tarkoitettujen varojen maksamisesta muodostuvan korvauksen kohteena, sen määrittämiseksi, onko kyseisten varojen maksaminen mainituille tarjoajille omiaan vahvistamaan niiden tilannetta Liettuan sähkömarkkinoilla muihin niiden kanssa jäsenvaltioiden välisessä kaupassa kilpaileviin yrityksiin nähden.
- 98 Kolmanteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa tietyille sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille tarkoitettujen varojen on katsottava antavan näille kyseisessä määräyksessä tarkoitettua valikoivaa edun ja olevan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Neljäs kysymys

- 99 Neljännellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaista valtion toimenpidettä on pidettävä korvauksena, joka on vastike

edunsaajayritysten julkisen palvelun velvoitteiden täyttämiseksi suorittamista palveluista, 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) tarkoitetulla tavalla.

- 100 Tämän osalta unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että siltä osin kuin valtion toimenpidettä on pidettävä korvauksena, joka on vastike edunsaajayritysten julkisen palvelun velvoitteiden täyttämiseksi suorittamista palveluista, joten kyseiset yritykset eivät todellisuudessa saa taloudellista etua ja kyseinen toimenpide ei näin ollen aseta kyseisiä yrityksiä edullisempaan kilpailutilanteeseen suhteessa niiden kilpailijayrityksiin, tällaiseen toimenpiteeseen ei sovelleta SEUT 107 artiklan 1 kohtaa (tuomio 24.7.2003, Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, 87 kohta ja tuomio 8.3.2017, Viasat Broadcasting UK v. komissio, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 25 kohta).
- 101 Tuomion Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), joka annettiin 24.7.2003, 88–93 kohdan mukaan tiettyjen edellytysten on täytyttävä, jotta tällaista toimenpidettä ei luokiteltaisi valtiontueksi. Ensinnäkin edunsaajayrityksen tehtäväksi on tosiasiaassa annettava julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen ja nämä velvoitteet on määriteltävä selvästi. Toiseksi parametrit, joiden perusteella korvaus lasketaan, on etukäteen vahvistettava objektiivisesti ja läpinäkyvästi. Kolmanneksi korvaus ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen, jotta voidaan kattaa kaikki ne kustannukset tai osa niistä kustannuksista, joita julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen aiheuttaa. Neljänneksi tarvittavan korvauksen taso on määriteltävä tarkastelemalla kustannuksia, joita hyvin johdetulle ja asetettujen julkisen palvelun velvoitteiden täyttämisen kannalta riittävästi varustetulle keskivertoyritykselle aiheutuisi kyseisten velvoitteiden täyttamisestä.
- 102 Kyseiseen tuomioon perustuvassa oikeuskäytännössä asetettujen edellytysten noudattamisen valvonta tehdään sen määrittämiseksi, onko kyseessä olevat toimenpiteet luokiteltava valtiontueksi, mikä on kysymys, joka edeltää kysymystä siitä, onko sisämarkkinoille soveltumaton tuki mahdollisesti kuitenkin SEUT 106 artiklan 2 kohdan nojalla tarpeen kyseisen toimenpiteen edunsaajalle uskotun tehtävän hoitamiseksi (tuomio 8.3.2017, Viasat Broadcasting UK v. komissio, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 34 kohta).
- 103 Kyseisessä oikeuskäytännössä vahvistettuja edellytyksiä ei sitä vastoin sovelleta enää silloin, kun on todettu, että tiettyä toimenpidettä on pidettävä tukena, koska esimerkiksi edunsaajayritys ei läpäise vertailutestiä sellaiseen hyvin johdettuun keskivertoyritykseen nähden, joka on varustettu riittävästi, jotta se voi täyttää julkista palvelua koskevat velvoitteet, ja kun on tutkittava, voiko tämä tuki olla oikeutettu SEUT 106 artiklan 2 kohdan nojalla (tuomio 8.3.2017, Viasat Broadcasting UK v. komissio, C-660/15 P, EU:C:2017:178, 35 kohta).
- 104 Aluksi on palautettava mieleen, että jäsenvaltioilla on oikeus unionin oikeutta noudattaen päättää yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujensa laajuudesta ja organisoinnista ottamalla huomioon erityisesti kansallisen politiikkansa tavoitteet ja että tämän osalta niillä on laaja harkintavalta, joka voidaan asettaa kyseenalaiseksi ainoastaan silloin, kun on kyse ilmeisestä virheestä (tuomio 20.12.2017, Comunidad Autónoma del País Vasco ym. v. komissio, C-66/16 P–C-69/16 P, EU:C:2017:999, 69 ja 70 kohta).
- 105 Direktiivin 2009/72 3 artiklan 2 kohdassa säädetään tältä osin, että jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa sähköalalla toimiville yrityksille julkisen palvelun velvoitteita, jotka voivat koskea turvallisuutta, mukaan lukien toimitusvarmuus, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa sekä ympäristönsuojelua, mukaan lukien energiatehokkuus, uusiutuvista lähteistä tuotettu energia ja ilmastonsuojelu.

- 106 Tämän osalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on varmistuttava siitä, että kun Liettuan tasavalta määritteli sähköalan julkisen edun mukaiset palvelut, se käytti harkintavaltaansa ilmeistä arviointivirhettä tekemättä, kun otetaan huomioon muun muassa sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tavoitteet, joiden on oltava yhteydessä direktiivin 2009/72 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin tavoitteisiin.
- 107 Tuomiolla Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415), joka annettiin 24.7.2003, käyttöön otetun poikkeuksen logiikasta ilmenee toiseksi, että kyseisellä tuomiolla vahvistetussa ensimmäisessä edellytyksessä oletetaan – kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 78 kohdassa –, että yrityksellä, johon kyseistä poikkeusta sovelletaan, on todellinen velvollisuus tarjota kyseistä palvelua mainituissa olosuhteissa, eikä että sillä on yksinomaan lupa tarjota tällaista palvelua.
- 108 Sekä kansallisia oikeussääntöjä että tosiseikkoja koskevien ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen perusteella voidaan epäillä, täyttävätkö useimmat sähköalan julkisen edun mukaiset palvelut lähtökohtaisesti tällaisen edellytyksen.
- 109 Tämän pätee ensinnäkin uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tuottajiin. Näitä ei nimittäin kansallisessa säännöstössä velvoiteta millään tavoin tarjoamaan tuottamaansa sähköä sellaisin erityisedellytyksin, jotka koskisivat muun muassa tarjottavien palvelujen yleiskattavuutta tai kestoja. Uusiutuvista energialähteistä annetun lain 20 §:n mukaisesti tämantyyppisen sähkön tuottajat päivittäin sitoutuvat yksinomaan myymään tuotettua sähköä, ja jakelu- ja siirtoverkkojen haltijat sitoutuvat ostamaan sitä, ja kyseiset toimet konkretisoituvat vapaaehtoisesti tehdyissä sopimuksissa.
- 110 Samantyyppinen toteamus voidaan toiseksi tehdä sähköntuotannosta yhteistuotantolaitoksissa. Tässäkin voidaan todeta, että kyseessä olevat tuottajat osallistuvat sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevaan järjestelmään vapaaehtoisesti, koska päätöksestä nro 1-219 ilmenee, että kyseiset tuottajat tekevät pyynnön sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoamiseen osallistumisesta Liettuan energiaministerille. Kun pyyntö on hyväksytty, sähkön, jonka lähteenä on yhteistuotanto, toimittaminen toteutetaan lisäksi sopimuksin, jotka on tehty julkisen sähköntarjoajan kanssa ja joissa yksinomaan vuodessa toimitettavan sähkön enimmäismäärä vahvistetaan Liettuan hallituksen päätöksellä.
- 111 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvitettävä, onko näillä kahdella sähköntuottajaryhmällä kaikesta huolimatta Liettuan hallituksen niille asettamia sitovia velvollisuuksia.
- 112 Perustavanlaatuisemmin on kolmanneksi todettava, että sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat, joilla pyritään korvaamaan aurinkosähkövoimalahankkeiden kehittämiskustannuksia, eivät vaikuta liittyvän mihinkään palvelusuoritukseen, jonka kyseisten laitosten toiminnanharjoittajat toteuttavat loppukuluttajien tai Liettuan sähköalan toimijoiden hyväksi. Kyseisen sähköalan julkisen edun mukaisen palvelun tavoitteena on niiden tappioiden korvaaminen, jotka kyseisille toiminnanharjoittajille aiheutuvat Liettuan lainsäädännössä vuonna 2013 käyttöön otetun muutoksen vuoksi, ja kyseinen muutos johti siihen, että niillä olleita lupia toiminnan harjoittamiseen tällaisissa laitoksissa ei pantu täytäntöön. Ei myöskään ole ensi näkemältä ilmeistä, että näin korvattu ”toiminta” liittyisi direktiivin 2009/72 3 artiklan 2 kohdassa lueteltuihin tavoitteisiin, jotka voivat koskea julkisen palvelun velvoitteita, jotka jäsenvaltiot voivat asettaa sähköalan toimijoille.
- 113 Kolmanneksi on todettava, että 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) vahvistetun toisen ja kolmannen edellytyksen mukaan parametrit, joiden perusteella korvaus lasketaan, on etukäteen vahvistettava objektiivisesti ja läpinäkyvästi ja korvaus ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen, jotta voidaan kattaa kaikki ne kustannukset tai osa niistä kustannuksista, joita julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen aiheuttaa.

- 114 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyyntönsä esittämien tietojen perusteella ei kuitenkaan voida määrittää, vaikka asianomaiset ovat kyseisiä tietoja huomautuksillaan selittäneet, missä määrin kyseiset kaksi edellytystä, jotka myötävaikuttavat sen takaamiseen, ettei julkisen palvelun velvoitteiden täyttämiseen velvoitetuille yrityksille makseta liikaa korvauksia, täyttyvät käsiteltävässä asiassa
- 115 Tämä pätee näin ollen sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin, jotka koskevat yhtäältä sellaisten tiettyjen sähkölaitosten kapasiteettivarannon ylläpitoa, joiden toiminta on tarpeen kansallisen energiavarmuuden varmistamiseksi, ja toisaalta sellaisen sähköntuotantokapasiteetin kehittämistä, jolla on strategista merkitystä valtion energiaverkon varmuuden ja luotettavuuden tai valtion energiaomavaraisuuden takaamiseksi, jotka mainitaan päätökseen nro 916 liitetyn kuvauksen 7.4. ja 7.5 kohdassa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei esitä tämän osalta minkäänlaisia tietoja yksityiskohtaisista säännöistä, joiden mukaan kyseisiin sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat lasketaan.
- 116 Tämän pätee myös sähköalan julkisen edun mukaisen palveluun, joka koskee sähkön toimitusvarmuutta, jonka osalta yksinomaan sähkön ostohinta – joka on eritelty muuttuvien kustannusten kattamista edustavan osan ja kiinteiden kustannusten kattamista edustavan osan mukaan – ilmenee tätä koskevasta säännöstöstä, sellaisena kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on sen esittänyt.
- 117 Mainitun tuomioistuimen on näin ollen selvitettävä, säädetäänkö kansallisessa säännöstössä tämän tuomion 115 ja 116 kohdassa mainittujen sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajaryhmien osalta, että parametrit, joiden perusteella kyseisille eri tarjoajille maksettu korvaus lasketaan, vahvistetaan etukäteen objektiivisesti ja läpinäkyvästi, ja ylittääkö tämä korvaus sen, mikä on tarpeen julkisen palvelun velvoitteiden täyttämisen aiheuttamien kustannusten kattamiseksi kokonaan tai osittain.
- 118 Neljänneksi on todettava, että 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) esitetty neljäs edellytys ei vaikuta täyttyvän tämän tuomion 115 ja 116 kohdassa mainittujen sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen osalta. Siihen, että tietoja yksityiskohtaisista säännöistä, joiden mukaan näihin sähköalan julkisen edun mukaisiin palveluihin tarkoitetut varat lasketaan, ei ole, liittyy väistämättä se, ettei ole mahdollista tietää, onko tässä tarkoituksessa tarpeellisten korvausten määrä määritetty sellaisia kustannuksia koskevan analyysin perusteella, joita hyvin hoidetulle ja julkisen palvelun velvoitteiden täyttämisen kannalta riittävästi varustetulle keskisuurelle yritykselle olisi aiheutunut kyseisten velvoitteiden täyttämisestä.
- 119 Ei myöskään ole mahdollista, että unionin tuomioistuin lausuu siitä, täyttyykö kyseinen neljäs edellytys, ellei se voi määrittää, voivatko kustannukset, jotka aiheutuvat NordBalt-hankkeesta vastuussa olevalle sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajalle sekä jakelu- ja siirtoverkko-operaattoreille uusiutuvista energialähteistä tuotetun sähkön tasapainottamisen osalta, vastata edellisessä kohdassa mainitun kaltaisen keskisuuren yrityksen kustannuksia, ja kuten ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamista tiedoista ilmenee, näitä palveluntarjoajia ei valittu tarjouspyyntömenettelyn mukaisesti.
- 120 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on siis varmistuttava siitä, että käsiteltävässä asiassa sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajat valitaan sellaisten tapojen mukaisesti, jotka mahdollistavat 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) vahvistetun neljännen edellytyksen noudattamisen.
- 121 Neljänteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaista valtion toimenpidettä ei ole pidettävä korvauksena, joka on vastike edunsaajayritysten julkisen palvelun velvoitteiden täyttämiseksi tekemistä suorituksista 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja

Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) tarkoitetulla tavalla, ellei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin totea, että jokin sähköalan julkisen edun mukainen palvelu todella täyttää tämän tuomion 88–93 kohdassa vahvistetut neljä edellytystä.

Viides kysymys

- 122 Viidennellä kysymyksellä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko SEUT 107 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaisen valtion toimenpiteen on katsottava vääristävän tai olevan omiaan vääristämään kilpailua.
- 123 On todettava, että tällä kysymyksellä kyseinen tuomioistuin pohtii sähköalan julkisen edun mukaisten eri palvelujen vaikutusta kilpailuun eikä yksinomaan tiettyjen tällaisten palvelujen vaikutusta kilpailuun.
- 124 Kansallisen toimenpiteen toteaminen valtiontueksi ei edellytä sen osoittamista, että se tosiasiallisesti vääristää kilpailua, vaan ainoastaan sen tutkimista, onko tuki omiaan vääristämään kilpailua (tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 125 Kilpailun tosiasiallinen vääristäminen ei kuitenkaan voi olla puhtaasti hypoteettinen tai oletettu. Niinpä on selvitetävä, miksi tarkasteltava toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua (tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 126 Tämän osalta on palautettava mieleen, että tuilla, joilla pyritään vapauttamaan yritys kustannuksista, joista sen olisi tavallisesti pitänyt vastata päivittäisessä liikkeenjohdossaan tai tavanomaisessa toiminnassaan, vääristetään lähtökohtaisesti kilpailuolosuhteita (tuomio 18.5.2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, EU:C:2017:388, 33 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 127 Tämän tuomion 95 ja 96 kohdassa jo esitetyistä syistä tutkittaessa edellytystä, joka koskee jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttamista, sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kunkin sen muodostavan eri palvelun osalta on katsottava vääristävän tai olevan omiaan vääristämään kilpailua edellyttäen, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin suorittaa tarvittavat tarkastukset, sellaisena kuin ne täsmennetään tämän tuomion 97 kohdassa, sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen eri tarjoajien toiminnanharjoittamisen erityispiirteiden vaikutuksesta kilpailuun Liettuan sähkömarkkinoilla.
- 128 Viidenteen kysymykseen on näin ollen vastattava, että SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaisen valtion toimenpiteen on katsottava vääristävän tai olevan omiaan vääristämään kilpailua.

Oikeudenkäyntikulut

- 129 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on määrännyt seuraavaa:

- 1) SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että varat, joilla on tarkoitus rahoittaa sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaista järjestelmää, ovat mainituissa määräyksessä tarkoitettuja valtion varoja.
- 2) SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kun jakelu- ja siirtoverkko-operaattorit saavat sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen rahoittamiseen tarkoitettuja varoja niiden tappioiden korvaamiseksi, jotka aiheutuvat velvollisuudesta ostaa sähköä tietyiltä sähköntuottajilta kiinteään hintaan ja tasapainottaa sähköntuotantoa, kyseinen korvaus on mainituissa määräyksessä tarkoitettu etu, joka annetaan sähköntuottajille.
- 3) SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa tietyille sähköalan julkisen edun mukaisten palvelujen tarjoajille tarkoitettujen varojen kaltaisten varojen on katsottava antavan näille kyseisessä määräyksessä tarkoitettun valikoivan edun ja olevan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 4) SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaista valtion toimenpidettä ei ole pidettävä korvauksena, joka on vastike edunsaajayritysten julkisen palvelun velvoitteiden täyttämiseksi tekemistä suorituksista 24.7.2003 annetussa tuomiossa Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415) tarkoitettulla tavalla, ellei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että jokin sähköalan julkisen edun mukainen palvelu todella täyttää tämän tuomion 88–93 kohdassa vahvistetut neljä edellytystä.
- 5) SEUT 107 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että sähköalan julkisen edun mukaisia palveluja koskevan järjestelmän kaltaisen valtion toimenpiteen on katsottava vääristävän tai olemaan omiaan vääristämään kilpailua.

Allekirjoitukset